

ARRUEko datuek iradokitako zenbait ekinbide

Iñaki Biain

Irakaslea, HN Aholkularia Irungo Berritzegunean

0. SARRERA

ARRUE Proiektua (*Ikasleen eskola-giroko hizkuntzen erabilera ikertzeko proiektua*¹) oso emankorra suertatzen ari da. Azken urrats honen (2011n Ebaluazio Diagnostikoarekin batera egindako ikerlanarena) emaitzen txostena² ere oso mamitsua da. Datu asko eskaintzen dizkigu. Interesgarri egin zait datu horiek banan-banan irakurtzea eta aztertzea; eta are interesgarriago datu eta emaitza horiek haien artean alderatzea.

Artikulu honetan emaitzen irakurketa bat egin nahi dut, eta deigarri suertatu zaizkidan zenbait datu aztertu. Datu eta emaitza horiek oinarri hartuta, zenbait galdera, iruzkin, hipotesi eta interpretazio plazaratuko ditut, baita ondorioren bat edo beste ere.

1. DATUAK IRAKURTZEN: IKASLEEN ESKOLA-GIROKO HIZKUNTZA-ERABILERA ETA HORREKIN LOTUTAKO ALDAGAIK

Emaitzen txostenak argi eta zehatz deskribatzen du zein den hizkuntza-erabilera hori LMH4n eta DBH2n, zeintzuk diren euskararen erabilerarekin korrelazioa duten aldagaiak eta aldagai horietatik zeintzuk diren erabilera hori azaltzeko ahalmen handiena dutenak.

Laburbilduz, hau da erakusten digun egoera:

- LMH4ko eta DBH2ko ikasleen artean alde handia dago euskararen erabilerari dagokionez. Alderik nabarmenena ikaskideekiko gela barneko erabileran antzematen da: LMH4an, ikasle gehienek euskaraz egiten dute ikasgelan; DBH2n, berriz, gaztelaniaz.
- Euskara-erabilera azaltzeko ahalmen handiena duten aldagaiak hauek dira:
 - LMH4n: *Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan, Hitz egiteko erraztasun erlatiboa eta Irakasleen arteko erabilera*, eta, bereziki, *Hizkuntza-eredua*
 - DBH2n: *Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan* da aldagairik nabarmenena, eta *Hizkuntza-eredua* eta *Irakasleen arteko erabilera* berriz ere agertzen dira. Bestalde, LMHn ageri ez den aldagai bat agertzen da DBHn: *Etxe*ko erabilera.

Deigarri egin zaizkidan zenbait datu eta erlazio aipatuko ditut jarraian:

1.1 IKASLEEN ESKOLA-GIROKO ERABILERA DESKRIBATZEN

Esan bezala, ikaskideen arteko erabileran alde handia antzematen da LMH4tik DBH2ra; bereziki ikasleen arteko gela barneko euskararen erabileran. Ondorioetan esaten digutenez, erabilera “irauli” egiten da.

¹ Arrue proiektuaren berri zehatzagoa izateko, ikus: <http://www.soziolinguistika.org/ARRUEproiektua>

² HHEE (2012): *Arrue proiektua. Ebaluazio Diagnostikoa 2011: ikasleen hizkuntza-erabileraren datuak. Emaitza nagusien txostena*. Soziolinguistika Klusterra eta Eusko Jaurlaritza [Sarean]
< http://www.soziolinguistika.org/files/ED2011_Emaitza_nagusien_txostena.pdf >

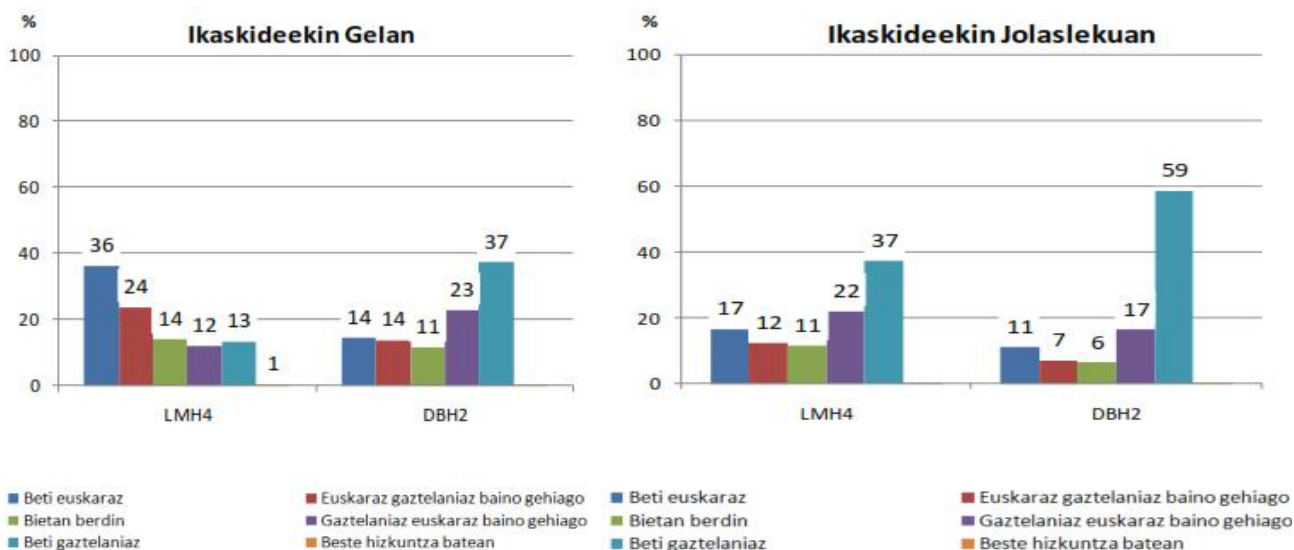
1.- Ikaskideekin gela barruan erabiltzen den hizkuntzan joera nagusia aldatu ez ezik, irauli ere egiten da (...): LMH4n, ikasleen gehiengo euskaraz aritzen da ikaskideekin gelan (% 60 beti edo gehienetan euskaraz), eta DBH2n, berriz, gehiengo gaztelaniaz aritzen da (% 60 beti edo gehienetan gaztelaniaz).

2.- Ikaskideekin, jolaslekuan, beti edo gehienetan gaztelaniaz aritzen dira ikaslerik gehienak aztertutako bi ikasmailetan, baina neurri ezberdinean: LMH4n, ikasleen % 59 (...), eta DBH2n, berriz, ikasleen % 75.

3.- Irakasleekin, aztertutako bi ikasmailetan, joera nagusia da ikasleek irakasleei euskaraz egitea, bai gela barruan eta bai gelatik kanpo³.

Grafikoak argi erakusten du iraultza hori:

1 Grafikoa. Euskara eta beste hizkuntzen erabilera, ikaskideekin gelan eta jolaslekuan



Iturria: Arrue proiektua. Ebaluazio Diagnostikoa 2011. Txostenaren 26. eta 27. grafikoak

Datu horrek berretsi egiten du ARRUE proiektuko aurreko ikerlanek⁴ erakutsitakoa: gaztetxoak progresiboki hurbiltzen dira gertuko gizartearen erabilera-arau edo -ohituretara. Berretsi ez ezik, informazio gehiago eta deskripzio zehatzagoa ere eskaintzen dizkigu. Esaterako, erabiltzaile-tipologiarik ohikoena zehazten dizkigu. Tipologia horiek aztertzean ere, alde nabarmena igartzen da LMH eta DBHko ikasleen erabilera-profilen artean:

1 Taula. Hizkuntzen erabilera ikasleen profilen arabera

Ikaskideekin		Irakasleekin		LMH4	DBH2
Jolas lekuan	Gelan	Gelan	Gelatik kanpo		
Eusk	Eusk	Eusk	Eusk	24,4*	16,3*
Gazt	Eusk	Eusk	Eusk	16,6*	6,0
Gazt	Gazt	Gazt	Gazt	9,6	23,3*
Biak	Eusk	Eusk	Eusk	6,5	2,5
Gazt	Gazt	Eusk	Eusk	6,0	17,5*

- LMH4ko ikasleen artean, profil ohikoena osatzen dutenek (% 24,4) diotenez, eskolan euskaraz aritzeko joera dute (solaskide guztiekin eta testuinguru guztietan); eta hurrengo profila osatzen dutenek (% 16,6) diotenez, eskolako testuinguru gehienetan (ikaskideekin jolaslekuan izan ezik) euskaraz dihardute.

³ ARRUE proiektua. EbDiag2011. Emaizta nagusien txostena, 5. atala, 'Ondorio orokorrak'.

⁴ HHEE (2009): *Ikasleen eskola-giroko hizkuntza-erabilerearen azterketa*, ARRUE Programa. 2003-04 ikasturteik 2006-07 ikasturtera egindako azterketa-lana. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza.

- DBH2ko ikasleen erantzuna oso bestelakoa da. Testuinguru guztietan gaztelaniaz dihardutela diotenak (% 23,3) dira gehiengoa. Hurrengo multzoan ditugu ikaskideekin erdaraz eta irakasleekin euskaraz ari direnak (% 17,5), eta, ia horien pare, egoera guztietan euskaraz ari direnak (% 16,3).

Irakasleekiko harremanetan, aldiz, askoz ere gehiago erabiltzen dute euskara, eta ez da horrenbesteko alderik igartzen LMHtik DBHako, ez gela barnean (LMHn, % 74k euskaraz beti edo gehienetan; DBHn, % 64k), ezta gelatik kanpo ere (% 64k LMHn, eta % 52k DBHn).

1.2 ERABILERAREKIN LOTUTAKO ALDAGAIK

Emaizta nagusien txostenak haxe dio korrelazio-analisen ondorioak aurkeztean⁵:

LMH4ko ikasleen artean, *Hizkuntza-eredua* da korrelaziorik altuena duen aldagaia (ikastaldea A, B edo D eredukoa izatea), eta DBH2koen artean, berriz, *Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan* [Tr] aldagaia. Oro har, ikasleen eguneroko errealitate hurbileko hizkuntza zein den adierazten duten aldagaiak (erabilera eskolaz kanpoko jardueratan, lagunekin eta etxean) eskolako erabilerarekin duten korrelazioa oso estua da DBH2ko ikasleen kasuan, eta zertxobait ahulagoa LMH4ko ikasleen kasuan. Hizkuntza-erabilera hizkuntza-ereduarekin duen korrelazioa, aldiz, handia da bi ikasmailetan, baina, hala ere, LMH4n du korrelaziorik altuena.

Eta ondorio orokorretan, berriz, honako hau⁶ dio:

5.- Ikasleen arteko eskolako hizkuntza-erabilerak (ez hainbeste ikasle eta irakasleen artekoak) lotura nabarmena du ikasleek eskolatik kanpo —familian zein bestelako gizarte-alorretan— bizi duten errealitate linguistikoarekin, eta aldatu egiten da errealitate horien arabera.

Datuak aurrean, oro har ondoriozta dezakegu eskola-esparruak nolabaiteko autonomia lortzen duela gizartearekiko, LMH4ko ikasleen kasuan. Aldiz, DBH2n kanpoko errealitatearekiko loturak askoz estuagoak dira, eta, ondorioz, ikasleen arteko euskara-erabilera baxuagoa da DBH2n, LMH4n baino. Datuek adierazten dute ikasle helduagoek konbergentziarako joera erakusten dutela gizarteko hizkuntza erabileraren arau nagusiekiko. (...)

6.- *Ikasleen eskolako erabilera orokorrak* beste aldagai batzuekin zer-nolako loturak dituen ere aztertu da: LMH4ko ikasleen artean, loturarik handiena duen aldagaia da *Hizkuntza-eredua* (...); DBH2ko ikasleen artean, berriz, zer hizkuntza erabiltzen duten [*Erabilera*] *eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan* (...)

Ondorio horietan, beraz, agerian geratzen da zer lotura duten ikasleen ohiko jardun-gune eta harreman-sareetako hizkuntza-giroak eta ikasleen eskola-giroko hizkuntza-erabilerak.

Korrelazio altuena duten aldagaiak hauek dira: LMH4n, *Hizkuntza-eredua*, eta DBH2n, *Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan*. Aztertutako gainerako aldagai guztiek ere badute korrelazioa, altuagoa edo baxuagoa, ondoko taulan⁷ ikusten den moduan:

⁵ ARRUE proiektua. *EbDiag2011. Emaizta nagusien txostena*, 4.2. atala, 'Korrelazio analisia'.

⁶ ARRUE proiektua. *EbDiag2011. Emaizta nagusien txostena*, 5. atala, 'Ondorio orokorrak'.

⁷ ARRUE proiektua. *EbDiag2011. Emaizta nagusien txostena*. Hemen ez da tau.la osoa jaso, aldagai esanguratsuenak bakarrik

2 Taula. Korrelazioak *Ikasleen eskolako erabilera orokorra* aldagaiarekin

LMH4		DBH2	
	R		R
Hizkuntza-eredua	,679	Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan [Tr]	,763
Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan [Tr]	,627	Etxeko erabilera [Tr]	,697
Erabilera lagunekin txateatzean	,592	Erabilera lagunekin txateatzean	,687
Hitz egiteko erraztasun erlatiboa	,574	Hitz egiteko erraztasun erlatiboa	,652
Etxeko erabilera [Tr]	,568	Hizkuntza-eredua	,630
Atxikimendua EUSKARA-GAZTELANIA [Tr]	,545	Atxikimendua EUSKARA-GAZTELANIA [Tr]	,622
Komunikabide eta kultur kontsumoa [Tr]	,530	Lehen hizkuntza	,616
Zaila-Erraza EUSKARA-GAZTELANIA [Tr]	,526	Komunikabide eta kultur kontsumoa [Tr]	,604
Lehen hizkuntza	,524	Herriko euskaldunen proportzioa	,598
Irakasleen erabilera beraien artean	,522	Zaila-Erraza EUSKARA-GAZTELANIA [Tr]	,539
Herriko euskaldunen proportzioa	,494	Irakasleen erabilera beraien artean	,529

Korrelazio altuena duten aldagai horiek berek erakutsi dute ahalmen handiena erregresio anizkoitzean ikasleen eskola-giroko erabilera azaltzeko:

3 Taula. Korrelazio altuena erakusten duten aldagaiak

LMH4n	DBH2n
Hizkuntza-eredua	Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan
Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan	Hizkuntza-eredua
Hitz egiteko gaitasun erlatiboa	Etxeko erabilera
Irakasleen erabilera beraien artean	Irakasleen erabilera beraien artean

1.2.1 ESKOLAREKIN ERLAZIONATUTAKO FAKTOREAK

Aurreko taulan ikusten den moduan, *Hizkuntza-eredua* eta *Irakasleen arteko erabilera* dira aldagairik esanguratsuenak.

1.2.1.1 HIZKUNTZA-EREDUAREN ERAGINA EUSKARAREN ERABILERAN

Esan bezala, lotura eta azalpen maila altua duen aldagaia da. Taula honetako datuek ere argi erakusten dute zer alde dagoen ikasleen arteko erabileran, hizkuntza-ereduen arabera:

4 Taula. Beti edo gehienetan euskaraz egiten dutela esaten dutenak. Hizkuntza-ereduaren arabera

Ikaskideen artean	Gelan ⁸			Jolaslekuan ⁹		
	D	B	A	D	B	A
LMH4	79	32	3	41	7	1
DBH2	44	8*	1	29	4	1

⁸ Txostenaren 59, 60 eta 61 grafikoetako datuak laburtuta

⁹ Txostenaren 62, 63 eta 64 grafikoetako datuak laburtuta

Hizkuntza-eredua aldagai eragile gisa agertzea ez da harrigarria izan. Baina deigarria da zer jaitsiera duen B ereduko gelan ikasleen artean euskaraz aritzeko joerak LMHtik DBHra (4tik 1era).

5 Taula. Euskararen erabilera irakasleekin, gelan eta gelatik kanpo

Irakasleekin	Gelan ¹⁰			Gelatik kanpo ¹¹		
	D	B	A	D	B	A
LMH4	90	54	3	81	41	2
DBH2	86	41	1	75	27	1

Deigarria da, halaber, zer alde dagoen irakasleekiko harremanetan B eta D ereduen artean, baita gela barnean ere: D ereduan, ikasle gehien-gehienak (LMHn, % 90, eta % 86, DBHn) aritzen dira irakasleekin beti edo gehienetan euskaraz. B ereduan, ordea, % 54 eta % 41 baino ez. Irakasleekiko gelaz kanpo erabileran ere antzematen da B eta D ereduen arteko alde hori: D ereduan, % 81 eta % 75 (LMHn eta DBHn, hurrenez hurren); B ereduan, berriz, % 41 eta % 27.

Zergatik horrenbesteko aldea ikasleen euskararen erabileran¹² B eta D ereduen artean? Euskarekiko izan duten esposizio-denbora, eta, horren ondorioz, lortu duten komunikazio-gaitasuna izan dira eman ohi ditugun arrazoiak.

Baina horietaz gain, ez al da beste arrazoirik izango? Zenbait ikerlanek erlatibizatu egiten dute esposizio-denboraren eragina, egiaztatu baitute antzeko esposizio-denborarekin gaitasun- eta erabilera-maila oso desberdinak gertatzen direla.

Esposizio-denboraren eragina ukatu gabe, iruditzen zait horiekin batera beste hainbat faktorek ere eragiten dutela. Horietako bat da eskola-giroan euskara komunikazio-hizkuntza nagusia izatea edo ez. Hots, espazio-denbora horretan euskarak duen balio funtzionala. Eta, horrekin lotuta, ikasleek (eskola-giroko bizipen horien bidez) hizkuntzaren balio funtzionalari buruz eraikitzen duten irudikapena.

Izan ere, eskola barneko komunikazioa euskaraz bideratzen bada, ikasleek euskararen erabilera esanguratsurako gune esanguratsu gisa bizi dute eskola. Eta giro horretan euskaraz jarduteak zentzua baduela antzemango dute. Baina eskolan (ere) euskara eta gaztelaniaren erabilera tartekatzen badira (eta, are gehiago, funtzio garrantzitsuetan gaztelania nagusitzen bada, zenbaitetan gertatzen den moduan) ikasleek eraikiko duten irudikapena oso bestelakoa izango da: euskararen balio mugatuaren irudia (eta, maiz, bigarren mailako hizkuntzaren irudia) indartu egiten baita.

Esango nuke eskolan euskaraz zenbat denbora ematen den baino, gako direla denbora horretan zer egiten dugun eta bereziki nola jokatzeko dugun. Areago, esango nuke eskola-giroak, euskararen erabilera sustatzeko eraginkor izateko, bi baldintza hauek (hauek gutxienez) bete behar dituela:

- Euskarak izan behar du eskolako komunikazio-hizkuntza nagusia: ikas-irakasteko jardueretan ez ezik, baita gainerako elkarreraginetan ere. (Eta ikasleek horrela dela ikusi behar dute.)
- Eskolako komunikazio-jarduera horietan ikasleek rol aktiboa izan behar dute: parte-hartzeko benetako aukera izan behar dute. Hots, ikaslearen protagonismoa, parte-hartze aktiboa eta ikaskideen arteko interakzioa (zein irakasleekiko) sustatzen duten bideak/metodologiak baliatu behar ditugu.

1.2.1.2 IRAKASLEEN ARTEKO ERABILERA

Korrelazio-analisiak esaten digu zer lotura duten aldagai horrek eta ikasleen eskola-giroko erabilerak, eta erregresio anizkoitzak, berriz, erabilera azaltzeko ahalmen handiena duten lau aldagaien artean kokatzen du (laugarrena da: bai LMHn, bai DBHn).

Interesgarria da txostenean egiten den irakurketa:

Irakasleen erabilera beraien artean aldagaiak nabarmentzeko moduko korrelazioa du, bi ikasmailetan, mendeko aldagaiarekin; LMH4n, esaterako, Herriko euskaldunen proportzioak baino

¹⁰ Txostenaren 65, 66 eta 67 grafikoetako datuak laburtuta.

¹¹ Txostenaren 68, 69 eta 70 grafikoetako datuak laburtuta.

¹² Eta baita euskararen ezagutzan ere, geroago ikusiko dugun moduan.

altuagoa. Ikastetxeetan hizkuntza aldetik ikasleek bizi duten giroaren adierazgarri izan daiteke aldagai hori. Bistan da hizkuntza-eredua bat edo beste izateak korrelazio estua duela ikasleen eskolako erabilerarekin, baina aldagai honen korrelazio altuak adierazten digu irakasleen arteko erabilera era batekoa edo bestekoa izateak ere baldintzatzen duela ikasleen arteko eskolako erabilera¹³.

9.- Irakasleen erabilera beraien artean da analisisetan nabarmentzen den beste aldagai bat, bai

LMH4n, bai DBH2n. Irakasleen erabilerari buruzko aldagai hori ikastetxeko hizkuntza-giroaren islatzat har liteke, eta, hala, erakutsiko liguke ikastetxeetan euskara era berezian zaintzen ote den ala

ez. Aldagai horren loturak agerian uzten du eskolak badituela beste bide batzuk, hizkuntza-ereduaz

aparte, ikasleen hizkuntza-portaeran eragiteko¹⁴.

Eta zenbatekoa da irakasleen arteko erabilera? Txostenak (ikasleek emandako erantzunak oinarri) datu hauek ematen dizkigu:

6. Taula. Zure irakasleek beraien artean, zein hizkuntzatan?

%	Beti euskaraz	Euskaraz gehiago	Bietan berdin	Gaztelaniaz gehiago	Beti gaztelaniaz	Beste Hizk. batean
LMH2	52,1	18,6	12,9	7,3	8,7	0,4
DBH4	33,7	26,1	18,7	10,0	10,9	0,6

Bistan denez, irakasleen arteko erabilera ikasleen artekoa baino altuagoa da (ikasleek emandako erantzunen arabera, LMHn, irakasleen % 70,7k egiten du kideekin beti edo gehienetan euskaraz; DBHn, berriz, % 59,8k. Ikasleen arteko erabilera gelan: LMHn, beti edo gehienetan euskaraz, % 60k, eta DBHn, % 28k).

Baina, agidanez, ikasleen arteko erabileran ez ezik, irakasleen arteko erabileran ere antzematen da aldea LMHko eta DBHko erabileren artean.

1.2.2 ESKOLAZ KANPOKO FAKTOREAK (HIZKUNTZA-GIROAREN ERAGINA)

Esan bezala, eskolaz kanpoko aldagaiek lotura estua dute ikasleen erabilerarekin (ikasleen artekoarekin bereziki), hori erakutsi baitigute ARRUEko datuek.

Gogoratu dezagun zer zioen lehen jasotako aipuak:

Ikasleen arteko eskolako hizkuntza-erabilerak (ez hainbeste ikasle eta irakasleen artekoak) lotura nabarmena du ikasleek eskolatik kanpo —familian zein bestelako gizarte-alorretan— bizi duten errealitate linguistikoarekin, eta aldatu egiten da errealitate horien arabera.

Hauek dira ikasleen bizi-giroko errealitate linguistiko horren aldagairik esanguratsuenak:

¹³ Arrue proiektua. EbDiag2011. Emaizga nagusien txostena, 4.2. atala, 'Korrelazio analisia'.

¹⁴ Arrue proiektua. EbDiag2011. Emaizga nagusien txostena, 5. atala, 'Ondorio orokorrak'.

1.2.2.1 EUSKARAREN ERABILERA ESKOLAZ KANPOKO JARDUERA ANTOLATUETAN

(Eskolaz kanpoko ekintzak, Udaleku eta kanpamentuak eta Klase partikularrak)

Ikasleen eskolako erabilera orokorra azaltzeko ahalmen handia duen aldagai da, bereziki DBHn. (DBHn azalpenik handiena ematen duen aldagaia da; LMHn, bigarrena, *hizkuntza-ereduaren* atzetik.)

“Aldagai trinko” horrek¹⁵ barnebiltzen dituen hiru aldagaietatik *Eskolaz kanpoko ekintzen hizkuntza* eta *Udaleku eta kanpamentuetako hizkuntza* aldagaiek dute korrelazio estuena eskolako erabilerarekin.

Dena den, jarduera horietan euskaraz ari diren ikasleak ez dira asko (beti edo gehienetan euskaraz, % 31,8 LMHn, eta DBHn, berriz, % 20,8 bakarrik).

7 Taula. Hizkuntzak eskolaz kanpoko ekintzetan

%	Euskaraz bakarrik	Euskaraz gehiago	Bietan berdin	Gaztelaniaz gehiago	Gaztelaniaz bakarrik	Beste Hizk. batean
LMH2	21,5	10,3	10,4	11,8	38,4	7,5
DBH4	12,7	8,1	8,8	11,7	51,6	7,2

Ikusten denez, ikasleen arteko “berezko harremanetan” euskaraz aritzen direnen aldean, ez dira askoz ere gehiago (Jolaslekuan lagunekin beti edo gehienetan euskaraz: % 28,8 LMHn, eta % 18,1 DBHn. *Lagunekin interneten bidez txateatu –azken aldian– euskaraz*: % 25,8 LMHn, eta % 22,3 DBHn).

Eskolaz kanpoko ekintzetan ere alde handia igartzen da LMH eta DBHren artean euskararen erabileran (% 31,8tik 20,8ra; 3tik bat gutxiago). ARRUEk ezin digu azaldu zein ote den jaitsiera horren arrazoa: gazteen hautua ote den edota eskaintzaren jaitsiera; hala ere, esango nuke bi zergatiak badutela zerikusik (bakoitzak zein indarra duen estimatzera ausartu gabe).

Bestalde, badirudi euskararen erabilerak gora egiten duela eskola-giroarekin nolabaiteko erlazioa duten eskolaz kanpoko jardueretan: *klase partikularrak* eta *udaleku eta kanpamentuak* (azken horretan, segur aski, ikastetxeak antolatutako “egonaldiak” ere aintzat hartzen dituztelako ikasleek).

8 Taula. Hizkuntzak klase partikularretan

%	Euskaraz bakarrik	Euskaraz gehiago	Bietan berdin	Gaztelaniaz gehiago	Gaztelaniaz bakarrik	Beste Hizk. batean
LMH2	26,0	10,1	11,7	8,4	25,8	18,1
DBH4	14,9	7,8	9,0	9,6	42,0	16,6

9 Taula. Hizkuntzak udalekuetan eta kanpamentuak

%	Euskaraz bakarrik	Euskaraz gehiago	Bietan berdin	Gaztelaniaz gehiago	Gaztelaniaz bakarrik	Beste Hizk. batean
LMH2	29,3	13,0	13,1	10,5	31,0	3,1
DBH4	16,0	12,3	13,5	12,6	40,2	5,3

Argi dago: DBHko ikasleen eskolaz kanpoko jardueretako hizkuntza-erabilerak lotura estua du eskolan lagunetik harremanetako hizkuntza-erabilerarekin. Baina, baieztatu al dezakegu lehena bigarrenaren kausa dela? Kausa-efektu erlazioa dago bien artean, edo jokaera beraren bi agerbide dira?

1.2.2.2 ETXEKO ERABILERA

Aldagai hau ikasleen eskolako erabilerarekin korrelazioa duen aldagai gisa agertzen zaigu, bai LMHn, bai DBHn; baina DBHn bakarrik erakusten du azalpen-maila nabarmena. Txostenak hauxe dio¹⁶:

¹⁵ Eskolaz kanpoko giroarekin erlazionatutako hiru aldagaiek (Udaleku edo kanpamentuetako hizkuntza, Eskolaz kanpoko ekintzetako hizkuntza eta Klase partikularretako hizkuntza) bildu zituzten aldagai trinko bakar batean: Erabilera eskolaz kanpoko jarduera antolatuetan

“ikasleen *Etxeko erabilerak* DBH2n pisu nabarmena hartzen du (...), eta LMH4n, berriz, ekarpen oso-oso txikia egiten du. Beste era batera esanda, ikasleen *Etxeko erabilerak*, oro har, askoz gehiago azaltzen digu ikasleen *ESKOLAKO ERABILERA OROKORRA*z DBH2n, LMH4 n baino”

Nola interpretatu alde hori? Etxean euskara erabiltzen dutenak al dira, akaso, eskolan euskaraz egiten jarraitzen dutenak?

Etxeko erabilera deskribatzerakoan, hainbat datu adierazgarri agertzen zaizkigu txostenean:

Etxeko hizkuntza-erabileran ere antzematen da LMH eta DBHren arteko aldea, eta aztertu diren etxe-giroko egoera guztietan gainera. Datu hori deigarria egiten zait; izan ere, lehen hizkuntza (H1) euskara duten ikasleen proportzioa antzekoa da bi mailetan (areago: DBHkoen artean altuxeagoa da).

Bestalde, badirudi erabilera-maila aldatu egiten dela etxe-giroko egoeraren arabera; bestela esanda, etxe-giroko egoera batzuetan gehiago egiten da euskaraz eta beste zenbaitetan gutxiago. Datuek behintzat hori erakusten dute:

- Etxean, *etxeko guztiak batera* daudenean, euskaraz beti edo gehienetan dihardutenak ez dira % 20ra ailegatzen (% 18,8 LMHn, eta 16,7 DBHn).
- Nabarmen txikiagoa da, ordea, gurasoen arteko euskararen erabilera: % 13,5 LMHn, eta % 11,9 DBHn.
- Gehiago dira anaia-arreben artean euskaraz dihardutenak: % 30,8 LMHn, eta 26,6 DBHn (baina hauetako batzuek, segur aski, ez dituzte bi gurasoak euskaldunak izango)

10 Taula. Etxekoek, denak batera daudenean, zein hizkuntzatan egiten duten

%	Euskaraz bakarrik	Euskaraz gehiago	Bietan berdin	Gaztelaniaz gehiago	Gaztelaniaz bakarrik	Beste Hizk. batean
LMH2	11	7,8	8,2	15,6	54,1	3,2
DBH4	8,8	7,9	5,5	17,3	57,4	3,2

11 Taula. Gurasoek, beraien artean, zein hizkuntzatan egiten duten

%	Euskaraz beti edo gehienetan		Gaztelaniaz beti edo gehienetan	Beste Hizk. batean
LMH2	13,5		82,4	4,1
DBH4	11,9		84,5	3,5

12 Taula. Neba-arrebekin, zein hizkuntzatan egiten duten

%	Euskaraz beti edo gehienetan		Gaztelaniaz beti edo gehienetan	Beste Hizk. batean
LMH2	30,8		66,8	2,4
DBH4	26,6		70,6	2,7

13 Taula. Ikasleen Lehen Hizkuntza (H1)

%	Euskara	Biak	Gaztelania	Beste bat.
LMH2	19,8	13,7	62	4,5
DBH4	20,4	15,0	60,2	4,4

Etxe-giroko euskararen erabileran etxeko egoera batetik bestera ARRUEn agertu den alde hori, bestalde, beste hainbat azterketetan ere agertu izan da. Esaterako, *Ulibarri Programaren* baitan dauden ikastetxeek egindako diagnosian¹⁷ antzeko aldeak antzeman dituzte etxe-giroko euskararen erabileran bi gurasoak euskaldunak diren

¹⁶ *Arrue proiektua. EbDiag2011. Emaizta nagusien txostena*, 4.3. atala, ‘Erregresio anizkoitzaren analisia: LMH4ko eta DBH2ko erregresio bidezko analisisien arteko alderaketa’.

¹⁷ “Gela-argazkia” Ulibarri Programaren barnean erabiltzen dugun diagnosi tresnetako bat da. Ikasleen mintza-jarduna nolakoa den azaltzen diguna. Taldeko ikasleek beren jardun-gune nagusietan (aldakuntza-iturri nagusien eta kasuan kasuko

kasuetan. Dirudienez, hainbat guraso-bikote euskaldunek euskaraz dihardu seme-alabekiko harremanetan, baina ez haien artekoetan. Datu horrek hainbat galdera sorrazten dizkigu: Zergatik gertatzen da hori? Etxean ez ezik, kalean ere antzeko jokabidea al dute, esate baterako, beste guraso eta heldu euskaldunekiko harremanetan? Gurasoengan halako erabilera-ohiturak ikusten dituzten gaztetxoak zer-nolako irudikapena eraikitzen ari dira hizkuntzaren balio funtzionalaz eta gizarte-balioaz? Halako erabilera-ereduek eragina izango al dute gazte horien hizkuntza-jokaeran?

1.2.2.3 IKASLEEN LEHEN HIZKUNTZA (H1)

Erregresio anizkoitzak identifikatu dituen aldagai esanguratsuenen artean agertzen ez bada ere, aldagai honen azterketa labur bat egingo dut hemen, deigarria egin baitzait LMHtik DBHra sumatzen den aldea euskararen erabileran. Alde hori H1 gaztelania dutenen artean handia izatea ez zait harrigarria egin; baina H1 euskara dutenen artean ere, aldea nabarmena da (% 92tik % 66ra gela barnean, eta % 73tik % 53ra gelaz kanpo)¹⁸.

14 Taula. Beti edo gehienetan euskaraz egiten dutela esaten dutenak, H1en arabera ikaskideen artean

Ikaskideen artean	Gelan ¹⁹			Jolaslekuan ²⁰		
	H1 euskara	H1 biak	H1 gaztelania	H1 euskara	H1 biak	H1 gaztelania
LMH4	92	75	49	73	38	14
DBH2	66	40	13	57	22	4

15 Taula. Beti edo gehienetan euskaraz egiten dutela esaten dutenak, H1en arabera irakasleekin

Irakasleekin	Gelan ²¹			Gelatik kanpo ²²		
	H1 euskara	H1 biak	H1 gaztelania	H1 euskara	H1 biak	H1 gaztelania
LMH4	93	85	66	92	77	54
DBH2	91	78	49	88	70	38

Txostenak ez digu esaten joera desberdinak ba ote diren herriko euskaldunen proportzioen arabera. Baina ikusirik herri euskaldunen artean —oro har— LMHtik DBHra dagoen aldea askoz ere txikiagoa dela (hurrengo atalean dituzue datuak), hipotesi bat egin dezakegu: adinean aurrera egin ahala euskara gutxiago erabiltzeko joera hori, H1 euskara duten ikasleengan, ez da nabaria izango herri euskaldunen artean; gehiago igarriko da euskaldunen proportzioa tartekoa duten herrietan eta are nabarmenagoa izango da herri erdaldunen artean. Dirudienez, H1 euskara duten zenbait ikaslek ere agertzen dute, neurri batean behintzat, aipatu “konbergentziarako joera” hori.

1.2.2.4 HERRIKO EUSKALDUNEN PROPORZIOA

Korrelazio analisiak erakusten duenez, *Herriko euskaldunen proportzioak* korrelazio nabarmena du *Ikasleen eskolako erabilera orokorrarekin*. Dena den, aldagai hau ez da agertzen erregresio anizkoitzak identifikatu dituen lau aldagai esanguratsuenen artean (5. tokian agertzen baita, bai LMHn, bai DBHn); baina badu ikasleen erabilera azaltzeko nolabaiteko ahamena (txikia bada ere).

Datuen taulei erreparatuta, hauxe ikusten dugu: herrian zenbat eta euskal hiztun gutxiago izan, are nabarmenagoa da ikaskideen arteko erabileran LMHtik DBHra igartzen den jaitsiera; bai jolaslekuan, baita gela barnean ere.

Ikusten denez, euskaldunen proportzio altua duten herrietan ikaskideen arteko erabilera altua da, bai ikasgelan, bai jolaslekuan, eta ez da alde handia nabarmentzen LMH eta DBHko ikasleen hizkuntza-erabileren artean.

rol-harreman esanguratsuenen arabera) zein hizkuntzatan diharduten adierazten digu: batez ere euskaraz, batez ere erdaraz, bietara...

¹⁸ Eta are deigarriagoa egin zait jaitsiera nabarmenagoa ematen duela gela barneko erabileran (% 28ko jaitsiera), jolaslekukoan baino (% 22ko jaitsiera).

¹⁹ Txostenaren 43, 44 eta 45 grafikoak.

²⁰ Txostenaren 47, 48 eta 49 grafikoak.

²¹ Txostenaren 51, 52 eta 53 grafikoak.

²² Txostenaren 55, 56 eta 57 grafikoak.

Euskaldunen proportzioa tartekoa denean, ordea, ikasleen arteko eskola-giroko erabilera apalagoa da, bereziki jolaslekuan, eta LMHko eta DBHkoen arteko aldea oso nabaria da.

16 Taula. Beti edo gehienetan euskaraz egiten dutela esaten dutenak. Ikaskideen artean

Ikaskideen artean	Gelan ²³			Jolaslekuan ²⁴		
	=>% 60	=% 30<>% 60	=<30	=>% 60	=% 30<>% 60	=<30
LMH4	89	66	46	78	32	11
DBH2	78	32*	10*	72	18	1

17 Taula. Beti edo gehienetan euskaraz egiten dutela esaten dutenak. Irakasleekin

Irakasleekin	Gelan ²⁵			Gelatik kanpo ²⁶		
	=>% 60	=% 30<>% 60	=<30	=>% 60	=% 30<>% 60	=<30
LMH4	92	77	65	89	69	52
DBH2	88	65	49	87	58	38

1.3 BESTE HAINBAT DATU DEIGARRI

Orain, azalpen-maila handia duten aldagaien artean ageri ez diren bi aldagai aztertuko ditugu, iruditzen baitzait fenomeno konplexu hau (*Ikasleen arteko erabilera*) ulertzeko informazio osagarria eman dezaketela: *Hitz egiteko gaitasun erlatiboa* eta *Ikasleek irakasleekin erabiltzen duten hizkuntza*.

1.3.1 HITZ EGITEKO ERRAZTASUN ERLATIBOA

Aldagai honetan ere, aldea ikusten da LMH4 eta DBH2ren artean, eta alde hori aztertzea interesgarria suertatu zait, bereziki ikasleen *Lehen hizkuntza*ren araberrako alderaketa egitean.

Agerikoa da DBHko ikasleen hizkuntza-erraztasuna (edo berek hizkuntza-erraztasunaz duten pertzepzioa) LMHkoena baino txikiagoa dela (LMHn, % 21,1ek “euskaraz errazago” egiten du, eta % 24,2k “bietan berdin”. DBHn, berriz, % 18,5 eta % 16,9. Gaztelaniaz errazago moldatzen direnen multzoak, berriz, 10 puntuko “igoera” izan du LMHtik DBHra.

Era berean, deigarria egin zait *Erraztasun erlatiboa* eta *Ikasleen H1* parez pare jarrita ikustea zer-nolako aldea dagoen LMH eta DBHren artean. Izan ere:

- LMH4n euskaraz errazago moldatzen direnen ehunekoa euskara H1 dutenena baino altuxegoa da (% 21,1 eta % 19,8 hurrenez hurren). DBHn, berriz, baxuagoa da (% 18,5 eta % 20,4).
- Gaztelaniarekin alderantziz gertatzen da: LMH4n gaztelaniaz errazago moldatzen direnak gaztelania H1 dutenak baino gutxiago dira (% 54,8 vs % 62). DBHn, ordea, gehiago dira (% 64,5 eta % 60,2).

18 Taula. Hitz egiteko erraztasun erlatiboa

%	Euskaraz errazago	Bietan berdin	Gaztelaniaz errazago	Beste bat
LMH2	21,1	24,2	54,8	4,5
DBH4	18,5	16,9	64,6	4,4

19 Taula. Ikasleen Lehen Hizkuntza

%	Euskara	Biak	Gaztelania	Beste bat
---	---------	------	------------	-----------

23 Txostenaren 31, 32 eta 33 grafikoetako datuak laburtuta.

24 Txostenaren 34, 35 eta 36 grafikoetako datuak laburtuta.

25 Txostenaren 37, 38 eta 39 grafikoetako datuak laburtuta.

26 Txostenaren 40, 41 eta 42 grafikoetako datuak laburtuta.

LMH2	19,8	13,7	62	4,5
DBH4	20,4	15,0	60,2	4,4

Deigarria da batez ere kontuan hartuta ikasle gehienak D ereduan ikasten ari direla (% 64 LMHn, eta % 59 DBHn).

Dirudenez, H1 euskara duen DBH4ko 10 ikasletatik batek uste du gaztelaniaz aritzea errazago egiten zaiola, ikasketa guztiak D ereduan egin baditu ere.

Ezustea indartu egiten da *Hitz egiteko gaitasun erlatiboa* aztertuz gero *Ikasleen lehen hizkuntza*ren arabera.

- LMH4ko ikasleen artean H1 euskara dutenen % 74k adierazten du euskaraz errazago egiten duela, eta H1 gaztelania dutenen proportzio berberak esaten du gaztelaniaz errazago egiten duela.
- DBH2n, ordea, % 66ra jaisten da H1 euskara izanda euskaraz errazago egiten dutenen ehunekoa. Gaztelania H1 dutenen artean, berriz, % 84ra igotzen da gaztelaniaz errazago aritzen direnen ehunekoa.

20 Taula. Ikasleen lehen hizkuntza eta erraztasun erlatibo aitortua²⁷

%	H1 euskara eta euskaraz errazago	H1 gaztelania eta gaztelaniaz errazago
LMH2	74	74
DBH4	66	84

Zergatik bilakaera hau?

Nola garatu da (eskolan eta eskolaz kanpoko jardun-guneetan) gazte horien euskarazko komunikazio-gaitasuna, eta nola haien gaitasunaz duten pertzepzioa?

Eskolan, behar beste ari gara lantzen ikasleen euskarazko *Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna*? Zerbait egiten al dugu haien gaitasunaren kontzientzia lantzeko eta duten pertzepzioa optimizatzeko? Alegia, zerbait egiten al dugu ikasleen auto-irudi linguistikoa indartzeko?

Zerbait egin al dezakegu, gaitasunean eta gaitasunaren kontzientzian, “galerak” izan beharrean “irabaziak” izateko?

Erraztasunaren (eta horren pertzepzioaren) eragile nagusia eskolaz kanpoko faktoreak (gizarte-mailakoak, alegia) balira ere, zerbait egin al dezake eskolak faktore horiei kontrapisu egiteko?

1.3.2 ERABILERA IRAKASLEEKIKO HARREMANETAN (VS IRAKASLEEN ARTEKO ERABILERA)

Aurretik aipatu dugun bezala, irakasleekiko euskararen erabilera ikasleen artekoa baino altuagoa da. Irakasleekiko erabilera-datuak eta *Irakasleen arteko hizkuntza erabilera* datuak erkatzen baditugu, emaitzak oso antzekoak direla ikusten dugu.

21 Taula. Zuk irakasleekin, zein hizkuntzatan?

Gelan		Gelatik kanpo	
Euskaraz beti edo gehienetan		Euskaraz beti edo gehienetan	
LMH 4n	DBH2	LMH 4n	DBH2
% 74	% 64	% 64	% 52

22 Taula. Zure irakasleek beraien artean, zein hizkuntzatan?²⁸

Euskaraz beti edo gehienetan	
LMH 4n	DBH2
% 70,7	% 59,8

²⁷ Txostenaren 24. eta 25. grafikoetatik hartutako datuak

²⁸ Ikasle gehienek erantzun diote galdera horri: LMHn, 16.529 (18.636tik), eta DBHn, 15.812 (17.180tik).

Parekotasun horrek ere gorago aipatu dugun ondorioa berresten duela ematen du:

... Irakasleen arteko erabilera era batekoa edo bestekoa izateak ere baldintzatzen du ikasleen arteko eskolako erabilera²⁹

Dirudienez, euskaraz aritzeko solaskide natural/esanguratsu balira bezala ikusten dituzte ikasleek haien artean euskaraz ari diren irakasleak, eta horregatik euskaraz zuzentzen zatzaizkie.

2. BESTE ZENBAIT IKERKETAREN DATUEKIKO LOTURA

ARRUEK hizkuntzaren erabilerarekin erlazionatuta identifikatu dituen faktore horiek berek (eredua, familiako hizkuntza, euskararen erabilera eskolaz kanpoko sareetan: aisian...) eragina dute, halaber, ikasleek lortzen duten Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasunarekin (HKG). Hala erakutsi dute Hezkuntza Sailak azken hamarkadan egin dituen ebaluazioek ere (B1 eta B2 ikerlanek³⁰, eta 2009, 2010 eta 2011ko Ebaluazio Diagnostikoek). Ikerlan horiek ARRUEK erakutsitakoa osatzeko edota indartzeko balio dute.

Jarraian ikerketa horietako hainbat emaitza esanguratsu aurkeztuko ditut.

2.1 EUSKARAREN EZAGUTZA: EUSKARAZKO HIZKUNTZA KOMUNIKAZIORAKO GAITASUNA (HKG) EBALUAZIO DIAGNOSTIKOAN

Aditu askok aipatu duen moduan, argi-itzalak ikusten dira ikasleria euskalduntzeko xedez eskolan egindako lanen emaitzetan.

Oro har, lorpenak ez dira txikiak. Izan ere, eskolatik kanpo euskararekin harreman txikia duen ikasle askori (H1 gaztelania edo euskara ez den beste³¹ hizkuntza bat izanik, gaztelania nagusia den inguruneetan bizi direnez ari gara) gutxieneko gaitasuna garatzen lagundu die (gutxieneko ez txikia, askotan), eta H1 euskara duen ikasleriari, berriz, etxetik dakarren gaitasuna zabaltzen eta sendotzen lagundu dio.

Hala ere, nik uste dut emaitza horiek gutako askok nahiko genituzkeenak baino apalagoak dira. Eta badirudi Ebaluazio Diagnostikoaren datuek ere uste hori egiaztatzen dutela. Ildo horretatik, 2011ko ebaluazioaren zenbait datu oso adierazgarriak dira:

- H1 erdara duten ikasleen ehuneko altu batek lortzen du gaitasun ertaina edo altua (% 64,6 LMHn, eta % 58,5 DBHn)
- Gaitasun-maila hori altuagoa da D ereduan ikasten duten H1 erdara dutenen artean (% 71,4 LMHn, eta % 68,5 DBHn)

²⁹ Arrue proiektua. *EbDiag2011. Emaitza nagusien txostena*, 4.2. atala, 'Korrelazio analisia'

³⁰ ISEI-IVEI (2005): *Euskararen B2 maila. Derrigorrezko irakaskuntzaren amaieran (DBH4)*. Eusko Jaurlaritza [Sarean]. <<http://www.isei-ivei.net/eusk/argital/euskarab2-1.pdf>>

ISEI-IVEI (2007): *Euskararen B1 maila Lehen Hezkuntzan*. Eusko Jaurlaritza [Sarean]. < http://www.isei-ivei.net/eusk/argital/b1_euskara_definitivo.pdf>

³¹ Ikasleriaren % 20k du euskara H1; % 15ek, euskara eta gaztelania, eta % 65ak, gaztelania edo beste hizkuntza bat (Arrueko datuen arabera).

23 Taula. Euskarazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG) etxeko hizkuntzaren arabera

LMH ³²				DBH ³³			
ED11-LH4 ikasleen % errendimendu-mailetan				ED11-DBH2 ikasleen % errendimendu-mailetan			
Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
Euskara	12,4	32,8	54,8	Euskara	15	46,2	38,8
Euskara ez dena	35,4	38,7	25,9	Euskara ez dena	41,5	41,8	16,7
D ereduan				D ereduan			
ED11-LH4. D ereduko ikasleen % errendimendu mailetan				ED11-DBH2. D ereduko ikasleen % errendimendu mailetan			
Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
D eredua guztira	23,0	37,9	39,1	D eredua guztira	24,7	47,9	27,4
Etxeko hizkuntza: euskara	12,3	32,8	55,0	Etxeko hizkuntza: euskara	14,5	46,4	39,1
Etxeko hizkuntza: euskara ez dena	28,6	40,5	30,9	Etxeko hizkuntza: euskara ez dena	29,4	48,5	22,0

Argi ikusten denez, hizkuntza-eredua faktore eraginkorra da hor ere, eta D ereduan ikasten duten erdaldunek bestelako ereduetan ikasten dutenek baino euskara-maila hobea lortzen dute. Hurrengo datuek ere agerian uzten dute zer eragina duen hizkuntza-ereduak euskarazko HKGn:

24 Taula. Euskarazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG) ereduaren arabera

LMH4				DBH2			
ED11-LH4. Ereduko bakoitzeko ikasleen banaketa errendimendu mailen arabera				ED11-DBH2. Ereduko bakoitzeko ikasleen banaketa errendimendu mailen arabera			
Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
A eredua	73,2	22,6	4,2	A eredua	85,7	12,1	2
B eredua	35,3	39,4	25,3	B eredua	41,7	43,3	15,1
C eredua	23	37,9	39,1	C eredua	24,7	47,9	27,4

³² ISEI-IVEI (2012): *Ebaluazio Diagnostikoa 2011, txosten exekutiboa, LMH4*. Eusko Jaurlaritza [Sarean].

<http://www.ediagnostikoak.net/edweb/eus/Informazio-materialak/ED11_exekutiboa/ED11_4LHTxostenExekutiboa.pdf>. Datu horien iturria: 24. eta 25. grafikoak, taula formatura ekarrita

ISEI-IVEI (2012): *Ebaluazio Diagnostikoa 2011, emaitzen txostena eta aldagaien azterketa, LMH4*. Eusko Jaurlaritza [Sarean]. <http://www.ediagnostikoak.net/edweb/eus/Informazio-materialak/ED11aldagaien%20analisi/ED11_LH4_Emaitzen_txostena_aldagaien_analisia.pdf>

ISEI-IVEI (2012): *Ebaluazio Diagnostikoa 2011, emaitzen txostena eta aldagaien azterketa, DBH2*. Eusko Jaurlaritza [Sarean]. <http://www.ediagnostikoak.net/edweb/eus/Informazio-materialak/ED11aldagaien%20analisi/DBH2_Emaitzen_txostena_aldagaien_analisia.pdf>

Ebaluazio Diagnostikoaren emaitzak azaltzen dituzten txosten horiek ikasleen gaitasuna hiru mailatan banatzen dituzte: hasierakoa, erdikoa eta aurreratua, eta esaten digute EAEko zenbat ikasle (ehunekoetan) dauden maila bakoitzean.

³³ ISEI-IVEI (2012): *Ebaluazio Diagnostikoa 2011, txosten exekutiboa, DBH2*. Eusko Jaurlaritza [Sarean].

<http://www.ediagnostikoak.net/edweb/eus/Informazio-materialak/ED11_exekutiboa/ED11_2DBHTxostenExekutiboa.pdf>. Datu horien iturria: 24. eta 25. grafikoak, , taula formatura ekarrita

Bestalde, ondorengo datuek erakusten dutenez, hizkuntza-erabileran ez ezik, euskarazko gaitasunean ere azaltzen da LMH4 eta DBH2ren arteko aldea (ikasleen % 70ek lortzen du gaitasun-maila ertaina edo aurreratua LMHn; DBHn, berriz, % 63,9k).

25 Taula. Euskarazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG)

LMH4			DBH2		
ED11-LH4. Ikasleen % errendimendu maila bakoitzean ³⁴			ED11-DBH2. Ikasleen % errendimendu maila bakoitzean ³⁵		
Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
30,0	37,3	32,4	36,0	42,7	21,2

Lorpenak izan, badira, bai. Baina, hala ere, EAEko ikasleriak euskarazko HKGn lortzen duen gaitasun-maila gainerako gaitasunetan lortzen duena baino apalagoa da. Hori bera erakutsi dute *Ebaluazio Diagnostikoaren* azken urteotako emaitzek: oro har, alde ohargarria dago ikasleriak euskarazko HKGn lortzen dituen emaitzen eta gainerako *gaitasun* edo *kompetentzietan* lortzen dituen artean. Bestela esanda, Euskarazko Hizkuntza-Komunikaziorako Gaitasuna da EAEko hezkuntza-sistemak duen ahuleziarik nabarmenena, eta horrek izan beharko luke hezkuntza-sistemaren *Hobekuntza Planaren* lehentasuna.

Adibide gisa, jarraian datorren taulan, Euskarazko HKG eta Gaztelaniazkoa³⁶ erkatu ditugu (kontuan izan orain arte Ebaluazio Diagnostikoan baloratu diren gainerako gaitasunen emaitzak eta behean ditugun gaztelaniazko gaitasunaren emaitzak antzekoak direla).

26 Taula. Gaztelaniazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG)

LMH4			DBH2		
ED11-LH4. Ikasleen % errendimendu maila bakoitzean ³⁷			ED11-DBH2. Ikasleen % errendimendu maila bakoitzean ³⁸		
Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
11,3	61,3	27,4	11,9	58,6	29,5

Ebaluazio Diagnostikoak, bestalde, beste datu deigarri hau ematen digu: euskarazko gaitasunean, alde handiak daude ikasleen H1en arabera; gaztelaniazkoan, berriz, aldeak ez dira horrenbestekoak.

27 Taula. Euskarazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG) etxeko hizkuntzaren arabera

LMH ³⁹				DBH ⁴⁰			
ED11-LH4 ikasleen % errendimendu-mailetan				ED11-DBH2 ikasleen % errendimendu-mailetan			
Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
Euskara	12,4	32,8	54,8	Euskara	15	46,2	38,8
Euskara ez	35,4	38,7	25,9	Euskara ez	41,5	41,8	16,7

³⁴ Txosteneko 11. grafikoa.

³⁵ Txosteneko 11. grafikoa.

³⁶ Maila eta gaitasunen arteko emaitzak ez omen dira erabat konparagarriak (ez baitira tresna eta irizpide berberekin ebaluatu). Hala ere, deigarria egiten da euskarazko eta gaztelaniazko gaitasunen arteko aldea (bai LMHn, bai DBHn). Era berean, deigarria da ikustea gaztelaniazkoan ia ez dagoela alderik LMHko eta DBHko grafikoen artean, eta euskarazkoan, berriz, bai: euskarazko HKG apalagoa da DBHn, LMHn baino.

³⁷ Txosteneko 32. grafikoa.

³⁸ Txosteneko 32. grafikoa.

³⁹ Txosteneko 24. grafikoa.

⁴⁰ Txosteneko 25. grafikoa.

dena				dena			
------	--	--	--	------	--	--	--

28 Taula. Gaztelaniazko Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasuna (HKG) etxeko hizkuntzaren arabera

LMH ⁴¹				DBH ⁴²			
ED11-LH4 ikasleen ehunekoa errendimendu-mailetan				ED11-DBH2 ikasleen ehunekoa errendimendu-mailetan			
Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua	Maila eta %	Hasierakoa	Erdikoa	Aurreratua
Euskara	11	65,1	24	Euskara	11,3	62,0	26,7
Euskara ez dena	11,4	60,1	28,5	Euskara ez dena	12,1	57,7	30,2

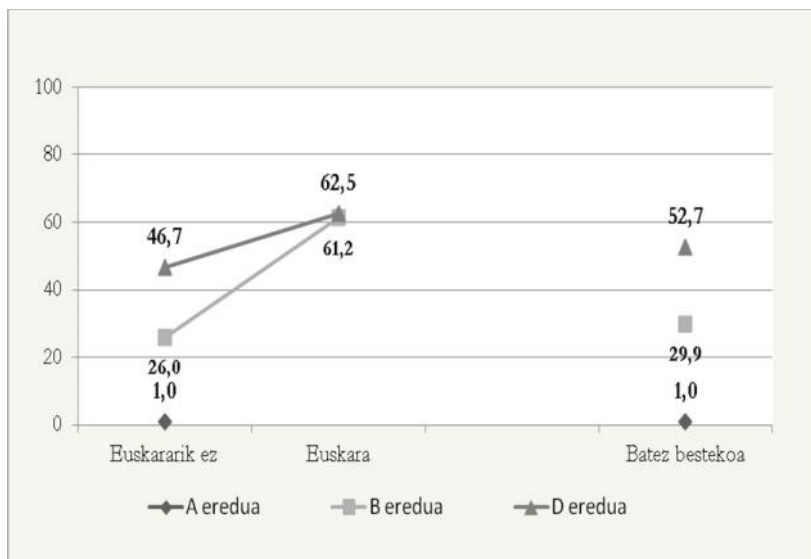
2.2 GIZARTE-ERABILERAREN GARRANTZIA IKASLEEN EUSKARAZKO GAITASUNEAN (B1, B2)

B1 eta B2 ebaluazioek antzeko datuak erakusten dituzte ikasleen gaitasunari dagokionez. Ezagutzari buruzko datu orokor horietaz gain, baina, beste datu batzuk ematen dituzte argi erakusten dutenak zer-nolako eragina eta garrantzia duten *Familia-hizkuntzak* eta *Herriko euskaldunen proportzioak*. Hona hemen ikerketa horietatik ateratako bi datu:

2.2.1 FAMILIA-HIZKUNTZA ETA HIZKUNTZA-EREDUAREN ERAGINAK ALDERATZEN (B1 EBALUAZIOA)

B1 ikerlanaren datuen arabera, *Hizkuntza-eredua* faktore eragile oso esanguratsua da, baina *Familia-hizkuntza* euskara denean, hizkuntza-ereduaren eragina ez da horrenbestekoa. Ikus grafikoa:

2 Grafikoa. B1 euskara proba: gaindituak hizkuntza eredueta familia hizkuntzaren arabera



Iturria: Txosteneko 24. grafikoa

Txostenean honela interpretatzen dute datua:

“familiarren hizkuntza euskara denean, ereduak ez dauka eraginik. Honela, D ereduko % 62,5ek gainditzen du proba eta B ereduko % 61,2k. Familiarren hizkuntza euskara ez denean, aldiz, ikastaldeko hizkuntza ereduaren eragina izugarria da emaitzak azaltzerakoan”⁴³

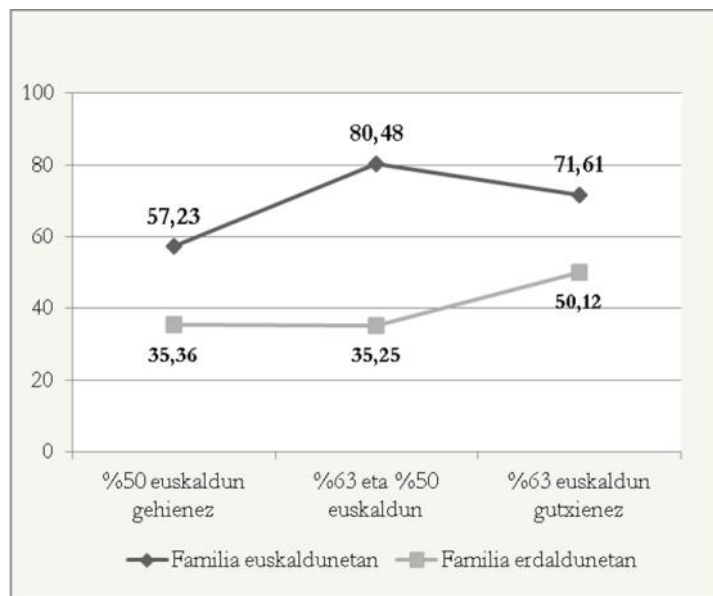
⁴¹ Txosteneko 38. grafikoa.

⁴² Txosteneko 43. grafikoa.

2.2.2 HERRIKO EUSKALDUNEN PROPORTZIOA ETA FAMILIA-HIZKUNTZA

Herriko euskaldunen proportzioa altua denean, familia euskalduneko eta erdalduneko ikasleen emaitzen arteko aldea apaldu egiten da (B2 ebaluazioak erakusten duenez). Alegia, herri euskaldunenetan bizi diren familia erdalduneko umeei euskarazko HKGn askoz ere emaitza hobekiago lortzen dituzte bestelako hizkuntza-giroko herrietan bizi direnek baino, eta haien gaitasun-maila nahikotxo hurbiltzen da H1 euskara dutenek lortzen dutenera.

3 Grafikoa. Hizkuntza eremuaren eta familia hizkuntzaren arabera emaitzak

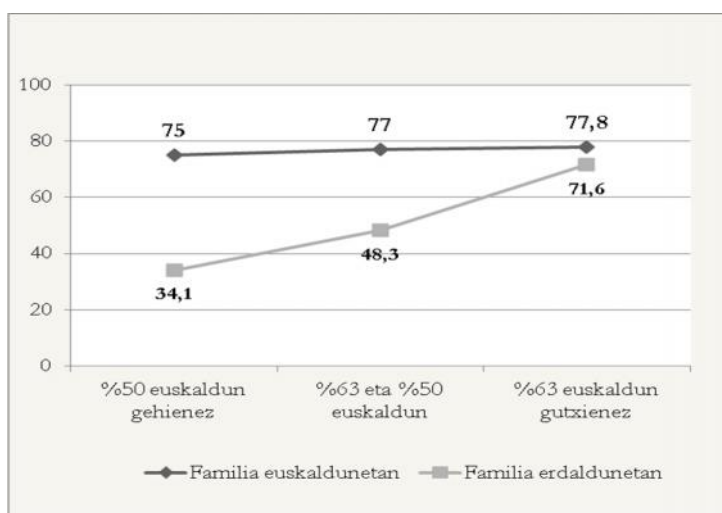


Txostenak dio:

“euskaraz hitz egiten ez den familietako ikasleek, inguru euskaldunetan bizi badira, beren emaitzak 15 puntuetan hobetzen dituzte (batez bestekoa % 38,59 bada, % 50,12k gaindu dute)”⁴⁴

Ebaluazioan mintzamenaren ere aintzat hartzen denean, hobekuntza hori are nabarmenagoa da:

4 Grafikoa. Euskara proba mintzamenarekin: hizkuntza eremuaren eta familia hizkuntza



“euskaraz hitz egiten ez diren familietako ikasle gutxiagok gainditu dute proba mintzamenarekin, % 46,9 hain zuzen. Hala ere, ikasle horien gainean zein hizkuntza eremutan dauden eragiten omen du. Euskaldunen eta ia-euskaldunen kopurua % 63 edo handiagoa den eremuetan bizi direnek eraginik

⁴³ Ikus ISEI-IVEI (2007): Euskararen B1 maila, 52. or.

⁴⁴ Ikus ISEI-IVEI (2005): Euskararen B2 maila, 62. or.

positiboena jasotzen dute. Ikasle horien % 71,6k gainditu dute mintzamina proba. Datu horrek ikasleak kokatzen ditu euskara familia hizkuntzatzat dutenen maila berean”.⁴⁵

Datu horrek argi erakusten du zenbateko eragina izan dezakeen herriko euskaldunen proportzioak euskarazko HKGn: familia-hizkuntza euskara ez dutenek euskara dutenen pareko emaitzak lortzen dituzte (mintzamina ere ebaluatzen denean). Zergatik? Etxean ez, baina gertuko harreman-sare ugarian badutelako euskaraz jarduteko aukera franko.

3. ZENBAIT ONDORIO

ARRUEK erakutsitakoa laburbilduz, hauxe esan dezakegu: ikasleen eskola-giroko euskararen erabilerak (ikasleen artekoak, bereziki) lotura estua dauka eskolako hizkuntza-giroarekin (*Hizkuntza-eredua* eta *Irakasleen arteko erabilera*) eta eskolaz kanpoko ohiko jardun-gune eta harreman-sareetan (*Eskolaz kanpoko jarduerak*, *Familia-hizkuntza...*) erabili ohi den hizkuntzarekin. Gainera, umea handitu ahala, gero eta handiagoa da eskolaz kanpoko faktoreen eragina.

Argi dago gaztetxoek hizkuntza-jokaera hurbildu egiten dela haien gertuko harreman-sareetan nagusitzen diren hizkuntza-ohitura edo arauetara; jokamolde horri “konbergentziarako araua” deitu izan zaio. Horrela, sare horietako ohiko hizkuntza euskara denean, ikasleek eutsi egiten diote euskararen erabilerari eskola barnean ere (baita DBHn ere). Gertuko harreman-sareetan euskara nagusi ez denean, ordea, eskolan gazteleraz aritzeko joera nagusitzen da.

Gaztetxoengan antzemandako jokaera ulertu nahian, hainbat galdera etortzen zaizkit:

- Zergatik betetzen dute gazteek konbergentziarako araua?
- Kanpo-faktoreen eraginak dena azaltzen du ala bestelako eragileak ere badira?
- Zerbait (gehiago) egin dezakegu eskolan (eta bestelako heziketa-esparruetan) kanpo-faktoreen eraginari kontrapisua egiteko?

Lehenengo galderari erantzun nahian, hipotesi bat egingo dut: gaztetxoek konbergentziarako aruari jarraitze hori sozializazio-prozesuaren (mundura zabaltzearen) ondorioa da. Adin batetik aurrera, familiak eta eskolak proposatutako arauen itzaletik aldentzen doaz gaztetxoak, eta “gizartean” nagusi diren arauetara hurbiltzen. Horrela, hizkuntza-erabilerari dagokionez ere, inguruan nagusitzen diren erabilera-ohitura eta -arauak antzeman eta horiekin bat egiteko joera hartzen dute. Bestela esanda, *hizkuntzaren gizarte-balioaren pertzepzioak* baldintzatzen du haien hizkuntza-jokaera.

Baina horrekin batera, badira, nire ustez, beste “barne-faktore” garrantzitsu batzuk gaztetxo askoren hizkuntza-jokaeran eragiten dutenak: nork bere hizkuntza-gaitasunaz duen pertzepzioa eta hizkuntzarekiko identifikazioa. Bestela esanda: euskaraz aritzeko duen erraztasuna, eroso sentitzen den edo larri eta mugatu, euskara bere hizkuntza dela sentitzen duen edo eskolakoa soilik...; horrek guztiak eragina du gaztetxoarengan.

Hipotesi hori garatu nahian, gerta litezkeen bi ibilbide irudikatuko ditugu, gaztetxoek inguru hurbilean izan ditzaketen hizkuntza-giroaren araberakoak (jakinda ere ibilbide horiek muturrekoak direla, eta izan litezkeela beste hainbat bitarteko egoera).

Horrela bada, euskal giro trinkoan bizi den ikasleak...

- Aukera izango du euskaraz jarduteko eguneroko egoera askotan, askotarikoetan eta gero eta konplexuagoetan, eta, ondorioz, aukera izango du euskarazko gaitasun zabala eta aberatsa garatzeko.
- Aukera izango du euskara bizitzarako balio duen hizkuntza esanguratsua dela bizitzeko.
- Aukera izango du euskararen balio funtzionalari eta gizarte-balioari buruzko irudikapen baikorra eraikitzeke.

Bestelako hizkuntza-giroetako gaztetxoak, berriz...

- Litekeena da sentitzea euskarak gizarte-balio mugatua duela.

⁴⁵ Ikus ISEI-IVEI (2005): Euskararen B2 maila, 63. or.

- Litekeena da irudikatzea ohiko harreman-sareetan euskaraz aritzea desegokia dela eta bere egitea zenbait aurreiritzi eta estereotipo, zaharrak zein berriak (*kasheroa, borroka, frikia...*), edota litekeena da jasan behar izatea taldearen presio esplizitua (“*no te rayes, que no estamos en el insti*”).
- Litekeena da euskarazko komunikazio-gaitasun mugatua eraikitzea, edo hala dela sentitzea eta bere burua mugatua ikustea hainbat hizkuntza-egoerari aurre egiteko. Izan ere, ez du izango aukerarik eskolak landu ohi ez dituen zenbait egoeratarako (lagunartekoak kasu) komunikazio-trebetasunak garatzeko (eta halakoetan baliatzen diren hizkuntza-aldaerak eta baliabideak eskuratzeko).
- Areago, litekeena da euskarazko komunikazio-gaitasuna galtzea, baldin eta adinean aurrera egin ahala eskolan ere euskaraz aritzeko aukerak gero eta urriagoak badira (kideen artean gero eta gutxiagotan aritzen direlako euskaraz, edota gelako ikaste-dinamikan interakzioa oso txikia izan ohi delako, edota erabili ohi diren metodologiak ez direlako aktiboak, interaktiboak eta komunikatiboak...).
- Ondorioz, litekeena da gero eta neke handiagoa sentitzea euskaraz aritzeko, eta, hizkuntzaren zailtasunaren sentsazioa areagotzearekin batera, norberaren gaitasun eskasaren irudikapena eraikitzea.
- Bide itsu horretan sartuz gero, litekeena da gure gaztetxoak helmuga arriskutsu batera ailegatzeko: amore ematera edo hizkuntza-dimisiara.

Hipotesi horrek galdera berrien aurrean jartzen gaitu:

- Zer egin dezakegu konbergentziarako arau horri aurre hartzeko?
- Lor dezakegu gazteek hizkuntzaren erabilgarritasunari buruz hautemate baikorrak eraiki dezaten?
- Eragin dezakegu gaztetxoaren hizkuntza-segurtasuna, -autokonfiantza eta -autoirudia sendotzeko?

Galdera berriek erronka berri baten aurrean jartzen gaituzte: ikertzen jarraitu behar dugu⁴⁶ gaztetxoaren eta gazte-taldeen barne-prozesuak ulertu ahal izateko. Ikerketa kualitatiboa⁴⁷ eta aplikatua (*Ikerketa Ekintzaren ildotik*) egin behar dugu, esku hartzeko bide eraginkorren bila: saiatur, jardunez, eta hausnartuz. Bestela esanda: probatu, emaitzak jaso, baloratu, ondorioak atera eta esku-hartze eredu egokitu behar dugu, edota esku-hartze bide berriak saiatu.

Aisialdia, eskola eta familia dira (gaztetxoaren ohiko bizi-eremuak, alegia) esku-hartze horretarako esparrurik proposenak. Horietan jardun beharko genuke, eta ahal balitz era bateratuan, elkarlanean⁴⁸. Esparru horietan lan egiteaz gain, ondo legoke hedabideek ere beren ekarpena egitea eta eragiten saiatzea (hedabideek ere gazteen jokaeran eragin ohargarria baitute).

AISSIALDIA: ESKOLAZ KANPOKO JARDUERA ANTOLATUAK

Behin eta berriz aipatu dugu zenbaterainoko garrantzia duen eskolaz kanpoko ohiko harreman-sareetako hizkuntza-giroak. Konstatazio horren harira, zenbait galdera sortzen zaizkit: euskara-giroa berez eta modu bereizezinean dago lotuta baldintza demolinguistikoki jakin batzuei? Zehatzago esanda: eskolaz kanpoko harreman-sare euskaldunak soilik lortu daitezke herri euskaldunenetan, ala eragin dezakegu gero eta gazte gehiagok eduki ditzaten euskaraz diharduten harreman-sare trinkoak beren inguru hurbilean? Euskaldunen

⁴⁶ Asko aurreratu da ikerketan azken urteotan (Unibertsitateetan, SL klusterrean, HIZNET graduondoko ikastaroan...), ikuspegi soziolinguistikotik bereziki. Zenbait egoera eta gertakari ulertzeko interpretazio-marko eta -eskema askoz ere aberatsagoak ditugu. Baina, aldiz, beste hainbat prozesu eta jokabide ulertzeko, ez. **Nolakoak dira** gaztetxoaren hizkuntza-bizipenak, usteak eta irudikapenak? Nola eraikitzen dira gazte-taldeen hizkuntza-arauak eta ohiturak? Ikertzeko asko daukagu.

⁴⁷ “Datu kuantitatiboak biltzen dira hainbatean behin, eta hortik ondorioztatzen ditugu arrakastak eta porrotak. Baina zer dakigu hiztunen arrazoiez? Zergatik egiten du euskaraz urliak eta zergatik ez berendiak? Nolatan hurbildu da euskarara halako pertsona, eta haren oso antzeko bestea, aldiz,ez? Gako horiek ezagutu nahi baditugu, zergatik ez dugu zuzenean hori galdetzen? Ikerketa kualitatiboak behar ditugu ezagutzeko zeintzuk diren pertsonen mekanismoak hizkuntza hautatzerakoan, gero horietan eragin ahal izateko”. Mikel Irizar: 2013-01-07, “Ikertzeko premia”, Berria (eiara), <http://kanalak.berria.info/euskara/kolaboratzaileak/130/ikertzeko_premia.htm>

⁴⁸ Elkarlanean eta ez elkarri eskatuz, exijituz edo leporatuz. Zentzuan eta xedean bat etortzeko arrazoiak baditugu; eginkizun konpartitu bat daukagu. Horietan bat eginez gero, ez zaigu zaila egingo ardura komunak eta berariazkoak definitzea eta elkarlanerako markoa gauzatea.

proportzioa altua ez duten herrietan ere, posible da ekitea gazteen ohiko jardun-guneen eta harreman-sareen hizkuntza-giroa euskalduntzeko?

Badugu zereginik: lan egin behar dugu gaztetxoen ohiko sozializazio-esparru antolatuak euskalduntzeko. Eta, bide horretan, gaur egun gakoia izan daiteke aisialdi antolatuan eragitea. Hori dugu erronka, hau da, auzo eta herrietan, aisialdi antolatuko jarduera-eskaintza sendo, zabal eta erakargarria sortzen ahalegindu behar dugu, euskaraz, denontzat.

Horren beharra justifikatuta dago: datuek argi erakusten dute zenbaterainoko eragina duen ohiko harreman-sareetako hizkuntza-giroak gaztetxoen hizkuntza-ezagutzan eta -erabileran.

Halako aisialdi antolatuak gazte guztien eskura jarriko lituzke euskaraz aritzeko jardun-gune esanguratsuak. Hizkuntza-integratzaile gune bihurtuko litzateke, baita hizkuntza-elkarbizitza praktikatzeko gune ere. Beti ere, euskara-erabilera, gazteen parte-hartze aktiboa eta **adostasuna** dinamizatzekeko estrategiak baliatuz gero.

Halako egitasmoa gazte guztientzat izango litzateke mesedegarri, eta bereziki H1 euskara ez dutenentzat (beren ohiko sareetan euskaraz jarduteko aukera gutxiago dutenentzat, alegia). Ez litzateke izango egitasmo baztertzailerik, baizik eta oro hartzaile eta integratzailea. Eta gainera “trebatze-leku” baliotsua izango litzateke: euskarazko gaitasuna garatzeko, segurtasuna irabazteko, erabiltzeko ohitura garatzeko, erabilgarritasunari buruzko (euskararen balio funtzional eta gizarte-balioari buruzko) irudikapena optimizatzeke, hizkuntza-elkarbizitzarako trebetasunak garatzeko...

Horrenbestez, ausartuko naiz esatera “erronka estrategikoa” dela, une honetan, aisialdi antolatuaren eskaintzan eragitea.

IKASTETXEA

Aisialdi antolatuari ekin behar diogu, bai. Baina, eskola barnean, zerbait gehiago egin dezakegu? Kanpo-faktoreen eraginari kontrapisu egiteko, gehiago egin al dezakegu? Egungo gazteei eskaini al diezaiekegu, eskolan, euskararen erabiltzaile aktibo izateko behar duten prestakuntza? Lan eraginkorragoa egin dezakegu gazteen artean euskararen erabileraren aldeko joera hedatzeko eta sendotzeko? Eragin dezakegu gazte-taldeek eta -sareek euskara erabiltzeko hautua egin eta ohitura gara dezaten? Baietz erantzungo nuke.

Hainbat adituk aipatu dute: eskolak, heziketa linguistikoa ez ezik, heziketa soziolinguistikoa ere eskaini behar die egungo gazteei; hainbatek, areago, hizkuntza-elkarbizitzarako prestatu behar dituela gaineratu du. Horrek esan nahi du eskolak, hizkuntza-gaitasun nahikoa bermatzeaz gain, lan egin beharko lukeela gazteen euskararekiko hautemate, uste eta sinesmen mugatzaileak gainditzeko, eta euskaraz aritzeko nahimena eta erabakimena elikatzeke, baita hizkuntza-elkarbizitzan era asertibo eta enpatikoan aritzeko behar diren giza eta gizarte-trebetasunak garatzeko ere.

Are gehiago, eskola-curriculumak helburu horiek jasotzen ditu: bai eskolaren xede nagusi gisa ezarri diren *Hizkuntza Komunikaziorako Gaitasunaren* eta *Gizarterako eta Herriartasunerako Gaitasunaren* definizioan, baita zenbait arlo edo ikasgairen helburu eta edukietan ere (*Hizkuntza*, *Ingurunea* edo *Gizarte Zientziak*, *Herriartasuna*, *Tutoretza*, *Etika*...).

Bat nator iritzi horiekin. Nire ustez hauek dira eskolak XXI. mendeko euskal herritar bati ⁴⁹ bermatu behar dizkion hizkuntza-gaitasunak (pluralean, bai, batzuk eta askotarikoak baitira):

- Hizkuntza-komunikaziorako gaitasuna (elebiduna-eleanitza): era askotako erabilera-eremu eta komunikazio-egoeretan eraginkortasunez jarduten jakitea.
- Garatzen doan hizkuntza-komunikaziorako gaitasun elebidun-eleanitz hori egoera askotarikoetan kudeatzeko gaitasuna: hizkuntza-errepertorioa egokitasunez baliatzen jakitea.
- Hizkuntza-elkarbizitza bideratzeko gaitasuna: (jardun-gune eta harreman-sare askotarikoetan) hizkuntza-gizabidez jokatzeko jakitea. Hizkuntza-jokabide asertibo eta enpatikoa (malgua, ausarta), inklusioaren eta elkartasunaren printzipioetan oinarritua.

Eta hizkuntza-prestakuntza integral hori eskaintze aldera, eskolak honako hauek egin ditzake:

⁴⁹ Egungo belaunaldi gazteek euskara hizkuntza komuna edukitzeko aukera badutela aintzat hartuta; hots, gehien-gehienak gutxieneko ulermen maila edukitzeko moduan daudela eta haien arteko harremanetan euskara erabili ahal izango dutela.

- ◆ Euskarazko Gaitasuna bermatu: gazteak gaitu, testuinguru askotarikoetan (formal zein lagunartekoetan, ahoz eta idatziz) erraztasunez jardun dezaten. Hots, ikasleek **euskaraz ondo dakitela** (erraztasuna badutela) ziurtatu. Eta horretarako:
 - Input asko, askotarikoa eta aberatsa ziurtatu.
 - Euskaraz jarduteko egoera asko, askotarikoak, gero eta konplexuagoak sortu. Eskola eta gela komunikazio-esparru bihurtu, euskararen erabilera esanguratsuetarako esparru.
 - Hizkuntza, erabili ez ezik, ondo irakatsi behar duela ez ahaztu (hizkuntza-gaitasun bera ere landu). Euskara arloan testu-generoen erreperitorio zabala ondo baliatzeko lan egin, Hizkuntzen Trataera Bateratuan sakondu...
 - Jakintza-arloetan ikasbide komunikatibo-kooperatiboen erabileran sakondu. Edozein gai ikasteko asko hitz egin, irakurri eta idatzi. Horrela jokatura komunikazio-gaitasunean sakondu ez ezik, hobeto garatuko dira arloan landu behar diren ezagutzak, eta trebetasunak eta gaitasunak ere bai.
 - Arloetan berariazko testu-generoak, hizkera eta komunikazio-trebetasunak landu.
 - Gaitasunaren eta aurrerabidearen kontzientzia landu.
 - Hizkuntza-konfiantza eta segurtasuna suspertu.
 - Gaitasunean sakontzeko norberaren proiektu pertsonala prestatzen, garatzen eta horren jarraipena egiten ikasleei lagundu.
- ◆ Erabiltzeko asmoa elikatu (nahimena eta erabakimena sustatu/suspertu). Hautemateak eta usteak optimizatu. Eta horretarako:
 - Egoera gehienetan euskaraz egiten ahal dutela ikus dezaten lan egin:
 - Haiek gai direla ikus dezaten (ikasleen hizkuntza auto-ezagutza eta auto-konfiantza landu).
 - Haien solaskideak ere gai direla ikus dezaten (hainbat estereotipo gainditzen lagundu).
 - Euskaraz egitea egokia dela sentitu dezaten eragin (sakon errotutako zenbait aurreiritzi gainditzen lagundu: ikusarazi euskarari eustea ez dela jokaera baztertzaila, baizik eta lagungarria eta integratzailea).
 - Hizkuntzarekiko eta hiztunekiko hautemateak optimizatu: euskararen egoera eta aurrerabideak ezagutu, erreferentziazko pertsona eta jarduera euskaldunak ezagutu...
 - Hizkuntza-aniztasuna ezagutu eta balioetsi.
 - Hizkuntzekiko eta haien erabilerarekiko aurreiritziak kritikoki aztertu eta kolokan jarri.
 - Gizarteko erabilera-arauak eta ohiturak aztertu eta kritikoki baloratu. Baita hizkuntza-gatazkak eta korapiloak ere. Halako egoeretan baliatu daitezkeen jokabide egokiagoak (proaktiboak) aurreikusi eta balioetsi.
 - Euskaraz aritzeko nahia elikatu (nahi pertsonala eta talde-nahia).
 - Euskararekiko bizipenak optimizatu (bizipen pertsonal eta talde-bizipen baikorrak eskaini). Hizkuntzarekiko lotura afektiboa landu.
 - Norberaren hizkuntza-erabilera aztertu. Erabiltzearen garrantzia eta abantailak ikusarazi eta erabilera-plan pertsonala martxan jartzen lagundu.
 - Talde-erabilera aztertu. Erabiltzearen garrantzia eta abantailak ikusi. Taldearen erabilera-arauak adostu, taldearen erabilera-plana prestatzen eta garatzen lagundu.
- ◆ **Euskaraz jarduteko eta hizkuntza-elkarbizitzarako trebetasunak garatu.** Euskara berdintasunean bizitzen eta erabiltzen ikasteko aukerak sortu. Eta horretarako:
 - Euskara erabiltzearen aldeko (eta hizkuntza-gatazkei aurre egiteko) trebetasun sozialak eta emozionalak landu (enpatia, asertibitatea...).

- Hizkuntza-elkarbizitarako jarrerak, trebeziak eta jokaera inklusiboak (ausardia, ardura, hizkuntza-elkartasuna eta lankidetzak) landu. Jokaera proaktibo horiek entseatu.
- Egoera elebidunetan haien gaitasun eleaniztuna kudeatzen ikasteko jarduerak antolatu.

FAMILIA

Maiz aipatu izan da familiaren espektatibek eta jokaerak eragin handia dutela ikasleen hizkuntza-jokaeran. ARRUEk ere datuak eman ditu hori baieztatzeko.

Baina gurasoek, askotan, ez dute eragin horren kontzientziarik. Eta, bestalde, uste dute seme-alaben euskalduntze-prozesua bide onetik doala: uste dute eskolak egiten duen lanak eta euskarak gizarte-mailan egin duen aurrerabideak bermatuko dutela seme-alabek euskaraz ondo jakitea eta erabiltzea.

Beharrezkoa iruditzen zait familiei abaguneak eskaintzea ohartu daitezen zenbaterainoko eragina duten eta zer-nolako ekarpena egin dezaketen. Saiok antolatu beharko lirateke familiek izan dezaten gune bat beren bizipenak eta hausnarketak konpartitzeko, eta aztertzeke zein izan daitekeen haien jokaerarik mesedegarriena seme-alabengan sustatzeko hizkuntza-espektatiba eta hizkuntza-jokabide baikorrak.

Zer proposatu dakieke egungo familiei beren seme-alaben hizkuntza-prestakuntzan laguntzeari begira?

* Guztiei:

- Etxe-giroan euskara balioestea, hizkuntzekiko uste ustelak eta estereotipoak uxatzen eta euskararen aurrerabideak hautematen laguntzea.
- Seme-alabak animatzea eta bidea erraztea euskarazko jardueretan parte har dezaten.
- Euskarazko kultura-produktu eta -zerbitzuen kontsumoa egitea eta seme-alabak horretan animatzea.

* Familia euskaldunengan:

- Euskararen erabiltzaile aktibo izatea: ohiko solaskideekin ez ezik (etxekoekin zein kanpokoekin), baita ez ezagunekin ere. Hau da, seme-alabengan sustatu nahi ditugun hizkuntza-jokabide proaktiboen eredu izatea.

* Familia erdaldunengan:

- Baloratzea seme-alabek egiten duen ahalegina euskara ikasteko.
- Seme-alabak animatzea euskara sakontzera eta erabiltzen ausartzera.

GIZARTEA, HEDABIDEAK:

Gertuko hezitzaileek ez ezik, gure gizartean badira beste eragile batzuk eragin itzela dutenak gaztetxoan hautemate, uste eta jokabideetan. Horien artean hedabideak nabarmentzea (eta, bereziki telebista) ez da xelebrequeria.

Euskal hedabideek gehiago egin dezakete euskararen irudi egokiagoa eta baikorragoa emateko (hedabide publikoek zein pribatuak; baina orain publikoek arituko naiz, euskararen normalizazioan laguntzeko xedez sortu baitziren). Horretarako, azken urteetako zenbait aje⁵⁰ baztertu, eta euskarazko programazioa sendotzeko eta areagotzeko (programazio zabala, kalitatezkoa eta askotarikoa, adin guztietarako) apustu argia egin beharko lukete. Etxeko profesional askok eta gizarte-eragile ugari azken hilabeteotan egin dituzten proposamenen bidetik, hain zuzen ere.

Gainera, ezin dugu ahaztu zer funtzio betetzen duten hedabideek kultur produkzioa hartzaileei hurbiltzeko. ARRUEk erakutsi du zeinen baxua den euskal kultur produktuen kontsumoa gaztetxoan artean; eta uste dut nahikoa zantzu eta datu badirela esateko helduen artean ere kontsumo hori oso baxua dela. Produkzioa, izan,

⁵⁰ Iruditzen zait zenbait jokabide, irudikapen baikorrak sustatu baino, minorizazioaren irudia indartzen dutela: gaztelaniazko katea lehenestea (giza eta diru-baliabide gehiago eskaintzea eta, ondorioz, programa gehiago, askotarikoagoak eta erakargarriagoak eskaintzea gaztelaniaz), gaztelania nabarmen agertzea euskarazko katean (pertsoneia publikoei egindako elkarriketetan zein kalean egindakoetan, euskal umore jatorreko saioretan...) eta euskara, berriz, apenas agertzea gaztelaniazkoan (erreferentziazko pertsonaia euskaldun izan zitezkeenei adierazpenak erdaraz eskatzea edo erdaraz errepikaraztea, azpititulua erabili beharrean), gaztelaniaren nagusitasuna webgunean (edukien kopuruan, "ikusienak" eta "ez galdu" ataletan, azken albisteen gaurkotasunean...), eta abar.

bada; baina ezagutzen al dute/dugu? Ezagutzen al dute gazteek haien neurriko musika edo literatur produkzioa? Inork ematen al die/digu “mundu” horren berri?

Bien bitartean, alabaina, modako musika erdalduna (gaztelaniaz eta ingelesez batik bat) hedabide guztietan entzun dezakete, behin eta berriz, atergabe.

Bitartekaritza-lana ezinbestekoa da, eta egun –zoritxarrez– euskarazko produkzioarena nahikoa ahula da. Komenigarria litzateke bitartekaritza-lan horri sendotzea.

Hedabideetan, aisi antolatuan, familian eta eskolan badugu zereginik, lau eragileok batera aritu behar gara lanean xede beraren bila: euskara gazte guztien hizkuntza izan dadin (gazte guztiek euskaraz ondo jakin eta euskara erabiltzeko gai izan daitezen). Egungo gazteek abagune ezin hobea dute, eta erronka ere bai: euskara haien belaunaldiaren hizkuntza komun izatea, haien artekoa. Eta hori nahi desiragarria izan daiteke gutako askorentzat (gehienontzat), gizarte-kohesioan, ekitatean, hizkuntza-elkarbizitzan eta justizia sozialean aurrerapauso itzela izango baitzen.